

Våra recensenter

Göran Persson är bitr överläkare på psykiatriska kliniken, Sahlgrenska sjukhuset och **Clara Lindhé** är psykolog vid Vårdcentralen i Mariefors.

I dagens frågor

Red: Sten Söderberg

Det blev lag 1 januari

Gemensam vårdnad av barn

Möjlighet öppnas för fränskilda och ogifta föräldrar att få gemensam vårdnad om sina barn. Föräldrar som vill skiljas skall alltså kunna behålla den gemensamma vårdnaden om barnen efter skilsmässan. Vidare skall föräldrar som inte är eller har varit gifta med varandra kunna få gemensam vårdnad om barnen, oberoende av om de bor tillsammans eller inte. I bägge fallen är det en förutsättning att föräldrarna är överens om att utöva vårdnaden gemensamt. Domstolen skall då besluta om gemensam vårdnad i enlighet med deras önskemål, om det inte uppenbart strider mot barnens bästa.

Fylleristrafvet avskaffas

Berused person som omhändertags av polisen har hittills åtalats och bötfällts med i regel 50 kr. Detta bötesstraff försvinner nu.

Samtidigt ändras reglerna för hur berused personer ska omhändertags. Målsättningen skall i framtiden vara att berusede personer inte förs till polisarrest utan till någon form av institutionsvård. Detta är av kostnads-skäl inte möjligt idag. En verksamhet av det här slaget genomförs dock på försök på flera håll bl a i Landskrona.

Föräldraförsäkringen byggs ut

Föräldraförsäkringen omfattar föräldrapenning vid barns födelse och sjukpenning vid vård av sjukt barn.

Föräldrapenningen vid barns

födelse utgår till någon av föräldrarna under 210 dagar, med samma belopp som sjukpenningen, dock lägst 25 kr per dag.

Sjukpenning vid vård av sjukt barn utgår för tillfällig vård av barn om barnet inte har fyllt tio år och förälder måste avstå från arbete därför att barnet är sjukt eller i samband med annat barns födelse.

- 1 januari 1977 omvandlas rätten till sjukpenning vid vård av sjukt barn till en rätt till föräldrapenning vid tillfällig vård av barn. Denna gäller också vid ledighet i samband med sjukdom hos barnets ordinarie vårdare, besök i samhällets förebyggande barnhälsovård och besök i förskoleverksamhet inom samhällets barnomsorg, där barnet deltar.
- Antalet ersättningsdagar ökar från tio dagar till 12 dagar för familjer med ett barn, 15 dagar för familjer med två barn och 18 dagar för familjer med tre eller flera barn.
- Två dagar med halv föräldrapenning räknas som en dag.
- De 210 dagar som föräldrar har rätt till vid barns födelse får utgå längst till tvåhundra-sjuttionde dagen efter den dag då barnet fötts.
- Adoptivföräldrar får från den dag de får barnet i sin vård rätt till föräldrapenning under sammanlagt högst 210 dagar om barnet inte har fyllt sju år och 45 dagar om barnet har fyllt sju men inte tio år och båda föräldrarna förvärvsarbetar. I övriga fall har föräldrarna rätt till föräldrapenning i tjugo dagar när barnet fyllt sju men inte tio år.

Ändring i sjukreseförordningen

Sjukreseförordningen utvidgas.

Förälder eller annan anhörig som besöker barn under tio år som vårdas på sjukhus får reseersättning. Ersättningen utgår för högst ett besök hos barnet per vecka och lämnas för den del av den sammanlagda kostnaden som vid varje besök överstiger 30 kr.

Höjda driftbidrag för daghem

Driftbidraget till daghem höjs vid årsskiftet från 7 500 kr till 14 000 kr per plats som tillkommit i ny-tillskott efter 1 januari 1976. Driftbidragen till fritidshem höjs

nytt från **FSS**

FORENINGEN
SVERIGES
SOCIALCHEFER

Red: Arne Borg

Studiedagar 1977

Tidpunkten för årets studiedagar är nu fastlagd till 12—14 oktober och platsen till Ronneby brunn. Som tidigare meddelats är temat "Socialarbetaren och det sociala arbetet".

Studiedagarna skall förberedas genom arbete i föreningens olika kretsar. Därvid kommer bl. a. begreppen "socialarbetare" och "socialt arbete" att begränsas och preciseras och erforderligt grundmaterial att utformas. Förberedelsearbetet och det slutliga programmet beräknas vara klart i slutet av maj månad. De fackliga organisationerna kommer att inbjudas till studiedagarna och facklig medverkan kommer också att eftersträvas i förberedelsearbetet.

från 3 750 kr till 7 000 kr per plats som tillkommit i nytillskott efter 1 januari 1976. För då befintliga platser i daghem och fritidshem höjs driftbidragen successivt till samma nivå som för de nya platserna.

Folkpensionärernas skattelättnader

Den 1 januari 1977 träder nya regler i kraft om folkpensionärernas skattelättnader. Enligt de nya bestämmelserna, som skall tillämpas redan vid 1977 års taxering, kan extra avdrag medges i större omfattning vid förmögenhetsinnehav. Förmögenhetsgränserna har höjts från 50 000 kr. resp. 80 000 kr. till 75 000 kr. resp. 125 000 kr. Vidare skall de gynnsammare värderingsreglerna för egna hem även kunna tillämpas på fritidsfastigheter.

Pappa-ledighet ger semester

Genom ändring i lagen om semester kommer föräldraledig pappa fr. o. m. den 1 januari 1977 att få tillgodoräkna sig tre månader av ledigheten vid semesterberäkningen. Detsamma gäller adoptivföräldrar.

Tidigare hade endast kvinna rätt att få semester beräknad för tid då hon är ledig i samband med "havandeskap eller barns-börd".

Patientjournalerna väcker oro

En utredning om patientjournalerna begärs i en motion av Knut Wachtmeister i Staffanstorps, m och ledamöter från ytterligare tre partier (fp, c, vpk). Utredningen skall komma med förslag till åtgärder till bättre skydd för patientens personliga integritet.

I motionen ges exempel på kränkande omdömen om patienter som stämmer dåligt med socialstyrelsens instruktioner. Patienter hyser en enligt motionärerna berättigad oro för att innehållet i journalerna skall "komma ut" eftersom sekretesskyddet i flera avseenden är dåligt.

Särskild oro inger datatekniken, enligt motionen. Om patientjournaler i framtiden skall databe-

handlas måste sekretesskraven först vara väsentligt skärpta.

Bevissäkringslagen från 1975 har tillämpats på ett enligt motionärerna upprörande sätt som gjort tystnadsplikten hos den handläggande personalen av begränsat värde. Patientkort måste undantas från de handlingar som kan tas i beslag med stöd av bevissäkringslagen, anser de.

Kraven på förstöring av journalerna skulle minska om de patienter som så ville fick gå igenom sina journaler med journalförande läkare. Det skulle också öka allmänhetens förtroende för sjukvården, menar motionärerna.

De anser att alla journaler bör förstöras tio år efter det att patienten avlidit och att de fram till dess skall vara strängt sekretessbelagda.

Vårdfacket nytt förbundsorgan

En ny tidskrift *Vårdfacket* började utges i januari 1977. Den är språkrör för SHSTF, det vill säga Svenska Hälso- och Sjukvårdens tjänstemannaförbund, en omorganiserad sammanslutning, som bland sina första uppgifter har förhandlingar om medbestämmandelagen (MBL, en förkortning som vi nog får vänja oss vid i år).

I Vårdfolkets första ledare heter det:

Ett axiom inom den fackliga världen är, att den fackliga organisationens slagkraft, för att inte säga livskraft beror på medlemmarnas aktivitet och deras förmåga att hålla samman. Detta gäller naturligtvis för alla frågor som faller inom ramen för den fackliga verksamheten — löner, anställningsvillkor, yrkes- och utbildningsfrågor m.m.

Sammanhållningen finns redan nu inom SHSTF och en ständigt ökande medlemsaktivitet kan konstateras. Det är ytterst viktigt att sammanhållningen är stark, eftersom medlemmarna i SHSTF har samma arbetsplatser, samma problem och samma arbetsgivare.

Lycka till och välkomna.

Forska om barn på sjukhus

Ett program för forskning om miljön och den psykiska omvårdnaden för barn på sjukhus efterlyser Marianne Karlsson, c, i en motion. Psykiska konflikter ligger ofta bakom kroppsliga symtom. Det finns för få psykologtjänster på barnsjukhusen, anser motionären.

Som viktiga forskningsområden framhåller motionären den psykiska vårdens innehåll och utformning på barnsjukhus samt graden av rent psykiska störningar och psykosomatiska symtom och sjukdomar bland intagna barn och besökare av poliklinik vid barnsjukhus.

Bland det som också bör studeras är barnets och föräldrarnas psykiska reaktion för sjukdom och vistelse på barnsjukhus och relationen mellan personal och föräldrar vid ökad föräldramedverkan i vården av barnet.

Samma motionär vill att regeeringen vid den pågående utredningen av reglerna för barns ferievistelse beaktar ersättningsnivån som motionären finner förvånande låg.

Lyckat försök

I Spri rapport 11/76 redovisas en försöksverksamhet med distriktsbarnläkarmottagning i Tensta, en förort till Stockholm. I stället för att behöva bege sig in till innerstadens akutmottagningar kunde föräldrarna ta sina sjuka barn till en distriktsbarnläkare i området. Det visar sig att tillfredsställelsen med vården ökade markant. Föräldrarna värderade högt att det var nära till mottagningen, att det var lätt att få telefonkontakt, att man fick träffa samma personal vid återbesök, att man fick längre tid med läkaren osv.

Att kontinuitet och lättillgänglighet betyder mycket för patienten i dennes kontakt med sjukvården har styrkts i ytterligare en undersökning.

Barnomsorgen — LO-motion utan partistöd

Satsa 800 000 kronor och låt socialstyrelsen skyndsamt starta en bred försöksverksamhet med barnomsorg under hela dygnet.

Det kräver LO i en rent facklig motion i riksdagen undertecknad av LOs ordförande *Gunnar Nilsson, Gertrud Sigurdsen*, LO samt hela styrelsen för fackliga gruppen i riksdagen.

— Vi har tvingats lägga fram den här motionen därför att vi inte fått gehör för dessa krav inom SAP.

— Jag är mycket förvånad över att partiet inte velat ställa sig bakom våra blygsamma krav. Vi kräver ju inte nattöppna daghem utan bara en bred försöksverksamhet med nattsomnads, säger *Gertrud Sigurdsen*, politisk samordnare i LO-ordförandens kansli och dessutom ledamot av SAPs partistyrelse.

I LO-motionen sägs att möjligheten till en trygg och socialt utvecklande barnomsorg måste gälla alla barn. För att uppnå det måste samhället ta på sig ett ansvar för de barn som genom föräldrarnas arbetstider är särskilt utsatta.

Doktorn som människa

Ur en ledare i *Läkartidningen* 2 febr 1977:

Landets 16 000 läkare indelas enligt vissa tyckare i en större grupp känslokalla, kyliga och emotionellt störda teoretiker samt en mindre grupp varma och människointresserade personligheter. Antingen framställs doktorn som snäll, vänlig och intresserad, eller också är han/hon ointresserad av patienten och främst inriktad på forskning och sin egen karriär. Var finns beskrivningen av doktorn som den genomsnittsmänniska han/hon förmodligen är? Som ibland är trött och jäktad och då kanske ovänlig; som andra gångar är lycklig och glad i sitt arbete och kan bjuda alla stora famnen.

Institut för teckenspråk

Under de tre senaste åren har det arbetats mycket med teckenspråket. Det finns forskning om hur det utvecklas och hur det används. Både vid psykologiska och lingvistiska institutionen i Stockholm forskar man om teckenspråket.

Vi måste ta vara på forskningsresultaten och se till att de utnyttjas. Men Sveriges Dövas Riksförbund (SDR) har inte resurser att göra det nu. Vi måste starta en institution med personal som kan se till att de nya kunskaperna om teckenspråket börjar användas.

SDR har diskuterat frågan med forskare vid Stockholms universitet. SDR:s förbundsstämma kommer att få ett förslag om att inrätta en institution som heter teckenspråks- och kommunikationsinstitutet, förkortat TKI. Meningen med TKI kan man sammanfatta så här:

TKI skall ansvara för SDR:s arbete med

- utveckling av teckenspråket och produktion av teckenordböcker, teckenlexikon etc.
- utveckling och produktion av undervisningsmaterial för teckenspråksundervisning
- utbildning av teckenspråkslärare och cirkelledare i teckenspråk
- utbildning av döva hemspråkslärare och döva tolkutbildare

Akademiker i icke-traditionella yrken

Den ökade examinationen från universitet och högskolor under slutet av 1960-talet och början av 1970-talet medförde att många nyexaminerade var arbetslösa en längre eller kortare tid efter examen. Dessutom innebar det ökade utflödet på arbetsmarknaden en förskjutning i till vilka yrken de nyexaminerade gick.

Så tex var i början av 1970-talet en mindre andel än tidigare

sysselsatt som lärare eller i annat pedagogiskt arbete. I stället gick en ökad andel av de nyexaminerade till främst administrativt samt kameralt och kontorstekniskt arbete, men i viss utsträckning även till tex service- och tillverkningsarbete.

En relativt stor del av de nyexaminerade — speciellt bland kvinnorna — kom därigenom att under början av 1970-talet erhålla arbete inom yrken vilka tidigare inte rekryterat universitets- och högskoleutbildade i nämnvärd omfattning.

Det har i detta sammanhang diskuterats om de som rekryterats till sådana yrken, så småningom byter till mera traditionella yrken eller om de stannar kvar i sina nya yrken. En rapport från Statistiska Centralbyrån, avseende vissa grupper av examinerade från universitet och högskolor läsåren 1970/71 och 1971/72, visar att tre år efter examen har många av dem som tidigare var verksamma i bla service- eller tillverkningsarbete bytt yrke vilket medfört en minskad andel inom dessa yrkesområden.

Genom yrkesbyten kommer en något större andel av de examinerade att tre år efter examen ha arbete inom yrkesområden som normalt rekryterar universitets- och högskoleutbildade. Samtidigt befinner sig fortfarande många av de examinerade i yrken för vilka de ej är utbildade. Detta gäller främst dem som efter examen rekryterades till kamerala och kontorstekniska yrken. Många har dessutom en osäker ställning på arbetsmarknaden i form av tillfällig anställning.

Tre år efter examen redovisar examensgrupperna vid filosofisk fakultet en hög andel arbetslösa, tillfälligt anställda och anställda som anser sig ha för yrket olämplig utbildning. Civilingenjörer, socionomer, (civil)ekonomer och juristutbildade däremot redovisar låga andelar arbetslösa, tillfälligt anställda etc.

Situationen är i alla avseenden besvärligare för de kvinnliga examinerade. Speciellt kan man notera att en mycket stor andel kvinnor med examen från filosofisk fakultet är verksamma i kontorsyrken tre år efter examen. Sämst ställning på arbetsmarknaden har kvinnliga humanister och beteendevetare. 15—20 proc av dessa har tillfälligt arbete tre år efter examen.

"Könsdiskrimineringen" utreds

Arbetsmarknadsminister Per Ahlmark har beslutat tilldela sysselsättningsutredningen 283 000 kr för att genomföra en studie om förvärvshinder för kvinnor.

Studien är tänkt som en intervjuundersökning i Borås och Sundbyberg, de två områden som har den högsta sysselsättningsgraden i landet. Denna studie skall bl a ligga till grund för ökade ansträngningar för att undanröja de hinder som gör att kvinnorna inte efterfrågar arbete i samma utsträckning som männen. Utredningen har understrukit att ju närmare målet "arbete åt alla" vi kommer desto större ansträngningar måste göras om man skall åstadkomma en ytterligare ökning av sysselsättningen.

Det är mot denna bakgrund synnerligen viktigt att försöka kartlägga de svårigheter, som man kommer att möta, när man vill öka en redan mycket hög sysselsättningsgrad för kvinnor.

— Kvinnors rätt till arbete betyder oerhört mycket för jämställdheten, förklarar arbetsmarknadsminister Per Ahlmark i en kommentar. Ett eget jobb ger ekonomisk självständighet och självförtroende. När insatsen i förvärvslivet är densamma är det betydligt lättare för kvinnorna att begära att också ansvaret för hem och familj ska fördelas lika.

10-tusentals analfabeter — i Sverige

Tiotusentals vuxna svenskar saknar så grundläggande läs- och skrivfärdigheter att de måste betecknas som analfabeter. Ännu fler saknar det som brukar kallas "funktionell skriv- och läskunnighet", som ungefär motsvarar det en normalelev i klass sex har uppnått. Antalet har beräknats till över ett hundra tusen. Det har utbildningsminister Jan-Erik Wikström sagt i ett tal i Luleå. Detta problem är alltså långt vanligare än de flesta människor tror.

Att inte kunna fylla i en blankett eller att inte förstå ett skrift-

ligt meddelande är ett fruktansvärt handikapp för en vuxen. Oförmågan följs ofta av mindre värdeskanlor. De som lider av denna bristande kommunikationsförmåga är ofta människor som också i andra avseenden har det besvärligt. Den utredning om anafabetism bland vuxna som utförts inom skolöverstyrelsen visar att de svensktalande analfabeterna till största delen återfinns bland socialt, psykiskt eller fysiskt handikappade vuxna. Samma utredning uppskattar antalet analfabeter bland invandrare till mellan 12 000 och 40 000.

Kommunerna är skyldiga att anordna grundläggande utbildning för vuxna i läsning, skrivning och matematik och att informera om att utbildningen finns att få. Statsbidrag utgår för undervisningen och det finns ett särskilt studiestöd. Siffrorna från skolöverstyrelsen är emellertid så alarmerande att det finns anledning att öka statens insatser. Studiestödet skulle t ex kunna byggas ut till att omfatta fler kategorier.

Det är nödvändigt med samordnade insatser för att komma till rätta med detta stora sociala problem, slutade utbildningsministern.

Resolution mot tagande av gisslan

Utan omröstning antogs i december en resolution om förslag till en internationell konvention mot "tagande av gisslan". Generalförsamlingen beslutade att tillsätta en kommitté med representanter för de olika regionala grupperingarna och med uppgift att utarbeta texten till en sådan konvention.

I resolutionen framhåller generalförsamlingen att tagande av gisslan sätter oskyldiga människors liv på spel och kränker människans värdighet.

Ghassan Hussain (Irak) understök att man borde ta hänsyn till de orsaker som ligger bakom tagande av gisslan och skilja på politiska och kriminella motiv. Nationella befrielseströvers rätt att bruka alla medel för att uppnå självbestämmande och oberoende borde inte sättas i fråga. Om det hade blivit omröstning om re-

solutionen skulle han ha avstått från att rösta.

Det var på västtyskt initiativ som denna fråga hade förts upp på dagordningen. Rüdiger von Wechmar (Västtyskland) uttryckte tillfredsställelse över att detta initiativ hade resulterat i den antagna resolutionen.

Protest från dansare

Jag har mottagit en protest, som tyvärr ej är undertecknad, fast där räknas upp sju hederliga namn. Det gäller en kommentar på denna spalt.

Inlägget lyder:

I Socialmedicinsk Tidskrift häfte 8—9 1976 finns under rubriken "I dagens frågor" ett inlägg om den nya dansarutredningen. De rader som redaktör Sten Söderberg avslutar detta inlägg med tyder på en aningslöshet och okunskap som är ofattbar.

Är det möjligen ett skämt att med detta ironiska tonfall yttra att "en gång trodde vi att dans är lek, att man dansar av glädje..." och att därefter förmoda att vi har att vänta yrkeskurser i "skratt", "laga spel och dobbel"? I så fall ett dåligt skämt.

Egentligen är redaktör Sten Söderbergs kommentarer om dansarutredningen så bisarra, att det är svårt att bemöta dem på ett seriöst plan. Man kan nästan utgå från att inga läsare kommer att ta dem på allvar.

Det känns dock som en grov förolämpning mot alla de människor, som professionellt är engagerade i dansen som konstform och det vore därför på sin plats att redaktör Söderberg, efter att bättre ha satt sig in i ämnet, upplät några rader i Socialmedicinsk Tidskrift till en offentlig ursäkt.

Undertecknarna kan jag ej ange, eftersom de inte själva har skrivit sina namn. Jag är emellertid ledsen om jag har sårat några känslor, men det jag riktade mig emot var den snustorra högtidligheten samt i någon mån att undervisning i "jiggdans, fridans, akrobatik" skall ske på skattebetalarnas bekostnad. Jag vidhåller att det finns angelägnare verksamheter att bekosta.